

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК
ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Декан гумантарно-педагогічного Завідувач кафедри іноземної
факультету філології і перекладу

Кандидат філософських наук, доцент Доктор педагогічних наук, професор
І.М. Савицька С.М. Амеліна
2022р. 2022р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:

Переклад німецьких анатомічних термінів українською мовою

Спеціальність: 035 Філологія
Спеціалізація: 035. 043 Германські мови та літератури (переклад включно)
Магістерська програма: Німецька мова та друга іноземна

Програма підготовки: освітньо-професійна
Керівник магістерської роботи:

доцент

О.П. Пилипенко

Виконала
О.М. Веселова
КИЇВ — 2022

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП

РОЗДІЛ I.

НУБІП України

1. Поняття терміна та термінології як невід'ємної частини науково-технічних текстів

2. Анатомічні терміни: засади формування

3. Латинська мова анатомічної термінології та її зв'язок з сучасними

німецькою та українською мовами у науково-технічних текстах

НУБІП України

4. Навчальні матеріали для розвитку екстралінгвістичної компетенції студентів перекладацьких відділень

5. Висновки до Розділу I

РОЗДІЛ II

НУБІП України

1. Переклад анатомічної термінології розташування

2. Переклад назв частин тіла

3. Переклад захворювань

4. Висновки до Розділу II

НУБІП України

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

НУБІП України

Актуальність теми. Проблема правильності виконаного перекладу

медичної тематики постає перед кожним перекладачем, який не є пов'язаний з

медичиною за своїм фахом. Медична галузь є однією з тих галузей, у яких ціна похибки є досить великою, тому виконаний переклад має бути точним, а у цільової аудиторії не має виникати питань та зауважень до змісту перекладу.

Всесвітній досвід пандемії 2019 року доводить, що медична галузь

розвивається, а науковці цієї галузі мають свої завдання та проблеми, які слід вирішити. У такому важливому суспільному питанні не має бути лінгвістичних перешкод, тому на перекладачів покладається велика відповідальність результату їх робіт. Враховуючи це, студентам перекладацьких відділень

корисно також ознайомлюватися з відповідними термінологічними одиницями

впродовж свого навчання для досягнення ширшої екстралінгвістичної компетенції.

Метою магістерської роботи є дослідження перекладу німецькомовних

анатомічних термінів українською мовою із збереженням адекватності та

відповідності тексту перекладу цільовою українською з вихідної німецької мови, а також способи досягнення екстралінгвістичної компетенції перекладача у студентів.

Завданням роботи є дослідження текстів медичної тематики із

анатомічною термінологією, аналіз термінології та переклад, а також пошук навчальних матеріалів, за якими студенти перекладацьких відділень можуть досягти своєї фахової компетенції.

Об'єктом є переклад анатомічної термінології з німецької українською у

медичних текстах.

Предметом є термінологічні одиниці відповідних текстів та їх класифікація.

Гіпотеза. Загальновідомим фактом є те, що в основі медичної термінології лежить латинська мова, яку й вивчають студенти медичних спеціальностей. Також загальновідомим фактом серед фізіологів є такий, що мертва латинська мова досі має вплив на сучасні мови германської, романської, слов'янської та інших груп завдяки своїм способам словотворення. Таким чином можна припустити, що знання латинськомовної термінології може полегшити комунікацію між фахівцями медичної сфери, якщо вони мовці різних груп, але можуть спілкуватися спільною, наприклад, німецькою, хоч й один з них вивчав німецьку як іноземну, а другий її мовець. Таким чином

можна висунути гіпотезу, що володіння німецькомовними або українськомовними термінами іноземним фахівцем не є таким важливим, якщо цей медичний фахівець може висловлювати свої думки іноземною, використовуючи латинськомовні терміни, наприклад, англomовний фахівець-доповідач без перекладача англійською в аудиторії фахівців-німців, які знають загальну англійську. Або коли українські спеціалісти володіють загальною німецькою, нехай на необхідному для працевлаштування B2-C1, але не володіють фаховою медичною термінологією. Постає питання, чи завжди спеціалістові доречно вжити латинський термін, якщо він не володіє

термінологією, і, відповідно, чи кожного разу спеціаліст буде правильно сприйнятий, а його думка буде зрозумілою.

Аналіз джерел. Для дослідження сучасної анатомічної термінології були взяті офіційно затверджені інструкції німецькою та українською мовами (продуктів Bayer AG (Байер) з підрозділу фармацевтики (Pharmaceuticals, Consumer Health), а також аграрного підрозділу (Crop Protection, Crop Science) для подальшого співставлення та аналізу лексичного складу вищезазначених матеріалів. Допомогою для точного співставлення та аналізу стали багатомовні словники, що містять термінологію латинською, українською та німецькою, наприклад Вакулика І.І., Костюка В.К., Черкасова В.Г. та інших, анатомічні атласи та візуальні словники, а також онлайн-словники, наприклад Langenscheidt, Duden. У процесі співставлення та аналізу лексики, автором було

виявлено, що офіційно затверджені інструкції мають відмінності в оформленні, які не залежать від джерела, що їх оприлюднило. Таким чином, структура таких документів відрізняється, проте головне важливе для дослідження лексичне наповнення, залишилося незмінним, а саме назви частин та розташування тіла, захворювань при показаннях та протипоказаннях, назви речовин, особливі вказівки, взаємодія та інше. Це вкотре підкреслює значущість точності виконання перекладу.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

НУБІП УКРАЇНИ

1. Поняття терміна та термінології як невід'ємної частини науково-технічних текстів

НУБІП УКРАЇНИ

Поняття «термінологія» походить від латинського *terminus* («термін», «межа») та грецького *logos* («вчення») та означає сукупність або систему

НУБІП УКРАЇНИ

термінів (понять) певної галузі з метою швидкого визначення значення потрібного об'єкта. Термінологія, як правило, поєднує технічну мову певної галузі знань. У такий спосіб, технічна мова є специфічною та має інші

НУБІП УКРАЇНИ

значення, функції та вимоги, ніж розмовна або діалектна мови. Проте, не слід

сприймати технічну мову завершеною, не гнучкою або не здатною до впливу

НУБІП УКРАЇНИ

інших мов, суспільства, наукових звершень та парадигм. Технічна мова обробляє науковий прогрес та робить можливим його інтеграцію у прогресуюче суспільство. У кожній епосі та у кожній культурі можуть міститися свої

лексичні одиниці визначення однакового поняття. Отже, перед перекладачами

НУБІП УКРАЇНИ

на постає низка проблем перекладу, дилем, труднощів та способів, методів, рекомендацій їх усунення.

Існують кілька протиріч процесу перекладу, які перекладач має усунути, наприклад, чи має переклад читатися як оригінал чи переклад, чи може або не

повинен мати переклад додатки і пропуски, або як правильно слід перекладати

НУБІП УКРАЇНИ

поезію. Дискусії на ці теми можуть сягати нескінченності, якщо не брати як приклад конкретний матеріал.

Англійський професор перекладу університету Суррея Пітер Ньюман

вважав, що є два методи перекладу: комунікативний, що передає враження

максимально близьке до відчуттів від оригіналу тексту, та семантичний, який

НУБІП УКРАЇНИ

точно передає контекст оригіналу. Оскільки метою дослідження автора є анатомічні термінологічні одиниці, він не дотримується думки, що

комунікативний метод перекладу є доцільним в цій галузі, тому що також слід пам'ятати про адекватність перекладу, різні способи та методи його досягнення.

Теоретик перекладу Юджин Найда дотримується такої думки, що поняття «еквівалентність» та «адекватність» відрізняються, і що намагання створити повну еквівалентність тексту перекладу не означає досягти його адекватність.

Він зазначає, що правильний переклад усіх термінів та їх словосполучень та зрозумілість тексту перекладу спеціалістом без додаткових запитань до перекладача є основними двома умовами, коли перекладений текст вважається адекватним.

Медицинській галузі характерна точність, тому слід розуміти, що точність відтворення сенсу тексту оригіналу має бути найбільш високою, тобто переклад медичної та будь-якої іншої технічної галузі, від якої залежить здоров'я та життя навколишнього середовища та населення, має бути точним та не містити

викривленої інформації. Аби досягнути якісного, адекватного перекладу технічних спеціальностей, потрібно розуміти галузь, на тему якої перекладач має зробити трансляцію. Українські перекладачі, які не мають медичної освіти, можуть стикатися з різними проблемами. До них належать:

1. термінологічна неоднорідність,
2. дефіцитність багатомовних лексичних джерел,
3. викривлення мовних норм
4. фальшиві друзі перекладача та практика роботи з ними

Проблеми термінологічної неоднорідності можуть спіткати перекладача при нестандартизованій термінології, тобто коли до німецькомовного терміну і навпаки можна дібрати декілька синонімічних відповідників, наприклад «die Hypertonie» — «артеріальна гіпертензія», «гіпертонія», «підвищений кров'яний тиск»; «перелом шийки стегна» — «der (Ober)schenkelhalsbruch», «die

(Ober)Schenkelhalsfraktur», або генералізовано описовим перекладом «der

hüftgelenksnahe Knochenbruch (die Fraktur) des Halses (Collum) vom Oberschenkelknochen (Femur)», або аббревіатура «SHF» до терміна «die Schenkelhalsfraktur».

За дефіциту лексикографічних джерел, що можуть поєднувати дві і більше мов, перекладачеві важко виконати переклад, якщо він не орієнтується у термінології цільовою або вихідною мовами. Рішенням такої проблеми може

стати латинська мова та додаткові джерела, за допомогою яких перекладач зможе поглибити свої знання у галузі, з якою він співпрацює. До прикладу,

вище зазначений термін «перелом шийки стегна» містить такі терміноелементи як «перелом» та анатомічний «шийка стегна», які в українсько-латинських словниках можна знайти латинським відповідником «fractura» («перелом») та

«Collum femoris» («шийка стегна»). Отже, за умови відсутності українсько-

німецького відповідника, якщо знайти українськомовний термін латинською, то пошук німецькомовного відповідника стане легшим, оскільки латинськомовні корені можуть міститися у деяких німецьких термінах, які запозичені з

латинської, наприклад латинською «Fractūra», німецькою «die Fraktur»,

українською «перелом». При цьому слід зауважити, що німецькі термінологічні одиниці не складаються виключно з запозичених термінів. Одночасно з

терміном «die Fraktur» існує німецьке не запозичене «der Bruch». Обидва слова стають частинами композитів анатомічних термінологічних одиниць,

наприклад німецькою «die Klavikulafraktur (die Clavikulafraktur)» або «der

Schlüsselbeinbruch», латинською «clavicula fractura», українською «перелом ключиці».

Причиною утворення нової лексики загалом, як правило, стають

утворення нових назв внаслідок відкриття нових явищ або запозичення з тих

мов, у яких існує нововідкрите явище. Мовознавці формують способи

словотворення нових термінологічних одиниць на такі, як:

- морфологічний – аббревіація, словоскладання (наприклад, die Lungenarterie (легенева артерія));
- синтаксичний – утворення словосполучень (наприклад vorderer Schienbeinmuskel (передній великолитковий м'яз), die äußere Drosselvene (зовнішня яремна вена));

• семантичний — звуження значення загальноживаних слів — не актуальне для науково-технічної галузі, зумовлено наявністю виняткової точності;

- запозичення слів з інших мов (das Plasma, die Vene, die Arterie, die Aorta, der Nerv).

2. Анатомічні терміни: засади формування

Термін «анатомія» як наука про будову організмів охоплює не лише

антропомію, тобто науку про будову організму людини, але й також фітотомію, тобто науку про побудову рослин. Анатомічна номенклатура є значною мірою закритою системою понять, у той час як медична термінологія

набагато більш відкрита і піддається серйозним змінам. Анатомічні

термінологічні одиниці походять переважно з латини (частково грецького походження), тоді як назви хвороб у повсякденній клінічній практиці

сформовані з грецьких термінів, наприклад. *Digitus quintus* (п'ятий палець), від латинського *digitus* — палець; але полідактилія — багато пальців, від грецької

daktylos — пальці. Якою б відкритою та жвавою не була технічна мова, для

того, щоб мати можливість виконувати свою функцію засобу спілкування в

певній предметній галузі, технічна мова повинна відповідати певним

принципам фахової мови, що викладені нижче.

- Принцип об'єктивності. Об'єктивність з одного боку, є вимогою, щоб

термін був пов'язаний з об'єктом, який потрібно назвати. Таким чином,

цей термін повинен у найкращому випадку означати особливості об'єкта.

Однак об'єктивність також передбачає вимогу виключити все емоційне та особисте. Тому технічні термінологічні одиниці мають визначатися

виключно об'єктом, а не конотаціями об'єкта.

- Принцип унікальності. З цим принципом пов'язана вимога, щоб кожен термін описував лише одну конкретну річ. У той час як повсякденна мова надзвичайно неоднозначна, технічна мова претендує на однозначність,

тобто слід утримуватися від використання всіх синонімів і омонімів.

Тому в технічних термінах технічну мову називають моносемантичною, на відміну від полісемантичної повсякденної мови.

- Принцип вишуканості. Знання, які не втілені в мові, є знаннями, втраченими наукою. Тож у природі самої науки — вигадувати нові термінологічні одиниці для нових знань і розширювати горизонти мислення цим накопиченням термінів. Таким чином, технічна мова формулює терміни для найдрібніших розгалужень описаних явищ. Це те,

що мається на увазі під диференціацією, а разом з нею наука розкриває величезний словниковий запас, з яким повсякденна мова ніколи не зрівняється.

- Принцип системності. Саме диференціація має бути доповнена системним підходом. Це означає, що повинні бути узгоджені умови. Вони повинні бути вбудовані в конкретну систему, яка є описовою та впорядкованою.

- Принцип економії. На службі об'єктивності та керованості стоїть принцип економії, який також можна назвати принципом стислості. Це пов'язано з вимогою мінімально можливої кількості лінгвістичних ресурсів для створення назв.

- Принцип інтернаціональності. Оскільки розуміння вчених за межами національних кордонів було однією з причин створення технічної мови, очевидно цей принцип є фундаментальним. Статус міжнародної наукової мови медицини останнім часом набуває не лише латинська та грецька мови, але й англійська.

- Принцип естетичності. Існують певні вирази, які викликають негативні конотації, що робить їх непридатними для науково-технічної мови, наприклад назви процесів або результатів життєдіяльності організмів.

Отже, науково-технічна мова також має підкорятися принципу естетики, таким чином також зберігаючи принципи об'єктивності, оскільки подібні вирази несуть зайве емоційне забарвлення. Лексика процесів або

результатів життєдіяльності організмів так само є термінологічно унормованою та має лагінські відповідники, які, до прикладу, мають використовувати лікарі у розмові з пацієнтами або серед колег.

Навчальний посібник Menschen. Pflege (A2) наголошує, що такі розмовні вислови як Pipi machen та pieseln є неприйнятними, замість них слід використовувати das Wasser lassen, urinieren або auf die Toilette müssen.

Менш табуйованим прикладом, проте також неприйнятним терміном є füttern у значенні «годувати літніх людей», оскільки це дієслово

вживається стосовно маленьких дітей та тварин. Замість нього стосовно літніх людей вживається das Essen eingeben.

- Принцип пріоритету. Це означає право першої назви, принцип, який відіграє важливу роль у ботаніці та зоології, але меншу роль у медицині.

Отже, це кілька елементів жаргону, які допоможуть нам зрозуміти, з якою мовою ми маємо справу, коли використовуємо медичний жаргон. Але перед тим, як ми точно поглибимося в це, ми повинні швидко поглянути на деякі основні терміни лінгвістики.

Задokumentована увага анатомічній термінології приділялася ще у 1895

році, коли була створена Nomina Anatomica (NA), яка стала міжнародним

стандартом анатомічної термінології людини. Наприкінці XIX століття у

Nomina Anatomica використовувалося близько 30 тисяч термінологічних

одиниць для різних частин тіла. Одні й ті самі структури описувалися різними

назвами, залежно від шкіл анатомії та національних, культурних традицій.

Народні переклади латинської та грецької мов, а також різні терміни-епоніми

були перешкодою для ефективної міжнародної комунікації. Серед анагомів

існувала розбіжність і плутанина щодо вживання фахової термінології.

У 1887 році почалася робота над новою міжнародною системою

анатомічної термінології, яка була схвалена в 1895 році Дев'ятим конгресом

Anatomische Gesellschaft у Базелі, Швейцарія. Система стала відома як Basle

Nomina Anatomica, яка скоротила кількість анатомічних термінологічних

одиниць з п'ятидесяти тисяч до п'яти тисяч. Basle Nomina Anatomica

переглядалася у 1933–1935 рр., у результаті чого була прийнята анатомами з багатьох країн, включаючи Іспанію та Сполучені Штати, проте не з усієї Європи, оскільки фахівці з Франції мали інтенцію до продовження традицій, а британські анатоми відокремилися від Basle Nomina Anatomica у 1933 році, прийнявши Бірмінгемський перегляд.

Саме Anatomische Gesellschaft у 1935 році випустило редакцію Jena Nomina Anatomica, яка стала відома тим, що запровадила проноградну (горизонтальну) вісь, яка добре підходила для використання загальної анатомії людей та інших хребетних. До 1955 року стандартною міжнародною термінологією залишалися Basle Nomina Anatomica та його редакції Бірмінгемський перегляд та Jena Nomina Anatomica.

У 1955 році П'ятий конгрес заснував Міжнародний комітет анатомічної номенклатури (IANC), для роботи над стандартизованою анатомічною термінологією. Редакція IANC BNA була схвалена в 1955 році на Шостому конгресі, який зібрався в Парижі. Спочатку він називався Parisiensia Nomina Anatomica (PNA), але пізніше став відомий просто як Nomina Anatomica (NA). Він містив 5640 термінологічних записів, з яких 4286 були незмінними порівняно з BNA.

Комітет віддав перевагу ортоградній (прямоходячій) орієнтації Basle Nomina Anatomica перед проноградною (горизонтально до землі) орієнтації Jena Nomina Anatomica, що призвело до розколу між комітетом і ветеринарними анатомами та подальшої публікації Nomina Anatomica Veterinaria в 1968 році.

Nomina Anatomica у різних редакціях у подальшому була схвалена у Нью-Йорку в 1960 році, Вісбадені в 1965 році, Ленінграді в 1970 році, Токіо в 1975 році, Мехіко в 1980 році, Лондоні в 1985 році. Четверте видання представило Nomina Histologica та Nomina Embryologica. Шосте та останнє видання від 1989 року містило близько 6400 термінологічних записів, після чого у 1998 році стало Terminologia Anatomica та було схвалено у Ріо-де-Жанейро з понад 9200 термінів.

Міжнародна федерація асоціацій анатомів (The International Federation of Associations of Anatomists - IFAA) є міжнародним органом, який представляє анатомічні товариства з усього світу. Перший федеративний міжнародний анатомічний конгрес зібрався в Женеві в 1903 році.

Критерії *Parisiensia Nomina Anatomica*:

1. Один орган - один термін (однозначність)
2. Латинська (400 коренів) і грецька (200 коренів)
3. Стислість
4. Запам'ятовуваність
5. Топографічні зв'язки (наприклад, *aorta femoralis, vena femoralis*)
6. Використання прикметникових пар протилежностей (наприклад, великий/мінорний, вищий/нижчий, передній/задній)
7. Заборона епонімів, синонімів, омонімів, дрібниць (тому численні терміни

довелося перейменувати, наприклад, *tuba Eustachii* у *tuba auditiva, tuba Fallopii* у *tuba uterina*).

Thesaurus linguae latinae (лат. «Тезаурус латинської мови», скорочено TLL, ThL, ThLL) являє собою неповний одномовний словник латинської мови, який охоплює всю латинську мову від її початку до Ісидора Севільського, тобто приблизно до 600 рік нашої ери. Він має стати міцною основою для дослідження латинської мови та літератури.

Мета тезауруса полягає в тому, щоб показати все, що представляє лінгвістичний інтерес для окремих ключових слів у зв'язку з лемами. Отже, завдання полягає в тому, щоб створити статті про ключові слова на основі колекції доказів.

Концепція була сформована та заснована після довгих попередніх міркувань швейцарцем Едуардом Вельфліном спочатку з окремих досліджень, а з 1884 року в спеціальному журналі на ширшій основі, за підтримки Фрідріха Лео в Геттінгені та Франца Бюхелера в Бонні. Після кількох конференцій п'ять німецькомовних академій об'єдналися, щоб 22 жовтня 1893 року у будинку вченого-практика Германа Дільса в Берліні сформувавши Комісію тезаурусів.

Спочатку було визначено принципи збору та обробки матеріалу. За пропозицією Діля було вирішено повністю опрацювати мовне використання до 150-року нашої ери. Статті були написані, відредаговані та виправлені в Мюнхені, коректури відправляються багатьом іноземним вченим для ознайомлення. Деякі з іноземних компаній регулярно відправляють стипендіалів до Мюнхена, щоб підтримати їхню роботу. Картотечний архів і спеціальна бібліотека розташовані в Мюнхені. Перший випуск вийшов у 1900 році у видавництві В. G. Teubner Verlag. Початковий графік передбачав п'ять років для збирання матеріалів і п'ятнадцять років для лексикографічної роботи.

Інститут розташований у Мюнхені при Баварській академії наук.

Комісія Асоціації допоміжних академій, Тезаурусна комісія, збиралася щорічно як наукове керівництво для врегулювання організаційних і фінансових питань. Зокрема, перевірено звіт головного редактора, здійснено подальше планування роботи, закрито та розраховано бюджет. Фінансування надходило від урядів країн, до яких належали академії, безпосередньо від цих країн, інших наукових організацій, таких як, наприклад Страсбурзьке наукове товариство, а також через колекції та приватні пожертви. Серед задіяних країн були Баварія, Пруссія, Австрія та уряди в Гамбурзі, Карлсруе та Штутгарті.

3. Латинська мова анатомічної термінології та її зв'язок з сучасними німецькою та українською мовами у науково-технічних текстах

Існує думка серед суспільства, що латинська мова втратила свою актуальність виключно через те, що не є офіційною у жодній країні світу, окрім Ватикану, або немає такого населення, яке б користувалося нею у побуті, або хоча б у робочих справах іноді розмовляло б нею. Ця думка розвинута до того, що виникла подальша, яка полягає у тому, що у сучасному світі вона не потрібна, а саме тому її не треба вивчати. Слід зауважити, що такої думки не дотримуються фахівці, пов'язані з науково-технічною галуззю, а власне фахівці

медичної та перекладацької діяльності, яким латинська мова власне й допомогла досягти успіхів.

Глобалізаційні процеси та динамічний розвиток науки і техніки зумовлюють трансформації змісту підготовки філологів, внаслідок чого відбувається зріст попиту та потреби суспільства у компетентних фахівцях з

перекладу, що спроможні здійснити переклад у різних науково-технічних галузях, враховуючи також роботу з відповідною галузеву термінологією.

Роль латинської мови у підготовці кваліфікованих перекладачів неможливо переоцінити, оскільки латинська мова значуще вплинула на розвиток мов

різних груп завдяки спільному походженню, особливо на германську та слов'янську групи, до яких власне й належать німецька та українська. Пізнання та розуміння латинської мови перекладачами відгукуватиметься успіхом у

професії, а до того допоможе у вивченні інших іноземних мов, завдяки наявності у них схожих конструкцій, класифікацій, систем та чимало запозичених словозмінних морфем та термінів.

Вплив латинської на німецьку мову у історичному аспекті був колосальним, позаяк фундаментом обох мов стала індоєвропейська прामова, а

наявність контактів німецької з латинською потягла за собою значущі зміни лексичної та граматичної складових німецької мови. У сучасній літературній

німецькій мові можна віднайти діяння латинської на німецьку, наприклад латинською та німецькою *ab* означають «від», «бажати» німецькою *wollen*, а

латинською *volo*, *gratis* обома мовами означає «безкоштовний», *migrieren*

німецькою зазнало впливу від латинського *miġro* «блукати», латинське *grossus*

та німецьке *groß* перекладаються як «великий», «вогонь» німецькою *der*

Flammen та латинською *flamma*. Виходячи з концепції створення

термінологічних словників, а саме правила «один орган — один термін»,

очевидно, що подібний вплив латинською не пройшов повз німецькомовних

медичних термінів, як-от «пихоманка» німецькою *das Fieber*, латинською *febris*,

das Hypothalamus — гіпоталамус, *der Gyngus* — звивина, *das Atrium*

передсердя, der Temporallapen — скронева кістка від tempus — скроня, das Axon
— аксон, die Aorta — аорта.

Вплив латинської мови у свою чергу стався й на граматичну складову німецької мови. Одні лише назви граматичних категорій навіують латинську, оскільки насправді у багатьох категоріях містять співпадіння:

1) граматичні категорії дієслів (das Verb):

a) назви та кількість часових форм (нім. das Tempus, die Tempora / die Zeitform, -en):

- теперішній (нім. das Präsens / лат. praesens),
- минулий недоконаний (нім. das Imperfekt (Präteritum) / лат. imperfectum),
- минулий доконаний (нім. das Perfekt / лат. perfectum),
- давньоминулий (нім. das Plusquamperfekt / лат. plusquamperfectum),
- майбутній недоконаний (нім. das Futur(um) I / лат. futurum primum),
- майбутній доконаний (нім. das Futur(um) II / лат. futurum secundum);

b) три способи (das Modus, die Modi):

- дійсний (нім. der Indikativ / лат. Indicativus),
- умовний (нім. der Konjunktiv / лат. conjunctivus)
- наказовий (нім. der Imperativ / лат. imperativus);

c) два стани:

- активний (нім. das Aktiv / лат. activum)
- пасивний (нім. das Passiv / лат. Passivum).

2) граматичні категорії іменника:

a) три роди (нім. das Genus / лат. genus):

- чоловічий (нім. das Masculinum / лат. masculinum),
- жіночий (нім. das Femininum / лат. femininum),

• середній (нім. das Neutrum / лат. neutrum);
 б) два числа (нім. das Numerus / лат. numerus):

- одна (нім. der Singular / лат. singularis)
- множина (нім. der Plural / лат. pluralis);

с) шість відмінків (нім. das Kasus / лат. casus) у латинській та чотири у німецькій:

- називний (нім. der Nominativ / лат. nominativus);
- родовий (нім. der Genetiv / лат. genetivus),
- давальний (нім. der Dativ / лат. dativus),
- знахідний (нім. der Akkusativ / лат. accusativus),
- відкладний (лат. ablativus) – не виступає у німецькій,
- кличний (лат. vocativus) – не виступає у німецькій.

Виходячи із вищезазначеного, жодним сумнівам не може піддаватися

необхідність володіння фундаментальними знаннями латинської мови, позаяк граматичні категорії полегшать сприйняття нових іноземних мов, що уможливило успішну діяльність фахівців з перекладу у майбутньому.

4. Навчальні матеріали для розвитку екстралінгвістичної компетенції студентів перекладацьких відділень

Опанування та подальше вживання іноземних фахових,

вузкоспеціалізованих термінів є не досить легкою справою, особливо якщо

вони стосуються науково-технічних галузей. Тому підготовка до роботи з ними має починатися ще за студентських років. Викладання іноземних мов несе за собою безліч методик для найкращого сприйняття студентом іноземної мови.

Саме під час навчання у вищих навчальних закладах студент перекладацького

відділення має найкращу змогу правильно відтренувати різні аспекти володіння іноземною мовою.

Безумовно важливими є аспекти міжпредметного підходу у формуванні екстралінгвістичної компетенції студентів-перекладачів при викладанні

іноземних мов. Причин, чому міжпредметний підхід є вартим уваги, декілька.

До них належить відповідність загальнодидактичному та загальнометодичному принципу, який наголошує, що розподіл матеріалу на період навчання має бути рівномірним. Також до причин можна віднести посилення мотивації та

пізнавальної активності студентів стосовно вивчення іноземної мови, сприяння

швидкій адаптації на випадок зміни сфери діяльності в межах своєї спеціальності, студенти мають змогу визначитися із лексичною галуззю своєї

подальшої перекладацької практики. Також міжпредметний підхід формує

готовність застосувати сукупність усіх знань, набутих під час вивчення

іноземної мови, а саме соціолінгвістичний, соціопсихологічний, вразнавчий,

міжкультурний, які у свою чергу допомагають досягнути порозуміння між

представниками різних соціальних груп. Найголовнішою причиною

застосувати міжпредметний підхід є можливість подолання мовленнєвого

бар'єру у студентів. Реалізувати міжпредметний підхід можливо за допомоги

здійснення міжпредметних зв'язків. Принципово важливим є не теоретичне

розуміння міжпредметних зв'язків, а їх застосування. Матеріалами для

розвинення екстралінгвістичної компетенції слугують автентичні тексти. Їх

використання вважається оптимальним дидактичним засобом на лише у

функціональному аспекті, але й в емоційно-особистісному, якщо в

обраному матеріалі міститься не лише «суха» термінологія, але й

розкриваються певні факти про народ, мова якого вивчається. При вивченні

іноземної мови неможливо не врахувати паралелізм між мовою та культурою.

Без цього не стається реального вивчення мови, оскільки студент, що проводив

багато часу за запам'ятовуванням слів, не зможе зрозуміти мову без розуміння

особливостей менталітету, історії народу та мови, розуміння того, як

влаштовані побут та культура. Як вище було вказано, тексти, що задовольняють

інформаційно-пізнавальну потребу студента та стають опорою для стимуляції

мовлення, розширення лексичне складової та тренування граматичної, є

автентичні тексти. Чинники, завдяки яким використання автентичних текстів

німецькою як джерел до наповнення термінологічного словника.

- Німецькомовні тексти в оригіналі слугують інформаційним матеріалом, що задовольняє пізнавальні потреби студента, а також доповнює знання, добуті з вивчення спеціальних дисциплін.

- Такі тексти можуть стати опорою для створення робіт творчого та наукового характеру, мотивацією до професійно орієнтованого мовлення, допомогти формулювати думки.

- Автентичні тексти стимулюють інтелектуальні та мовленнєві активності студентів. Екстралінгвістична інформація, у якій містяться національно-культурні погляди, посилює зацікавленість та допомагає розвинути зв'язне мовлення.

- Оригінальний текст поглиблює фонові знання, словниковий запас та володіння термінологією, наводить приклади вживання лексики в контексті, конкретизує та пояснює значення слів, уточнює можливі ситуації вживання лексики

Варто зазначити, що медична галузь є такою, в якій існує багато запозичень з інших мов, а особливо з латинської та давньогрецької. Це означає, що якщо студенти українських вищих навчальних закладів медичного або ветеринарного спрямувань мають латинську мову як обов'язкову до вивчення, вона допомагає не лише пізнати свій предмет краще, але й відкрити для себе кордони інших мов у фахових текстах.

Наприклад у підручнику рівня A2 Menschen. Pflege, що спрямований на підготовку іноземних працівників медичної галузі з німецькою мовою як іноземною, можна знайти багато фахових латинсько- та німецькомовних термінів. Серед таких наявний латинськомовний термін «Angina pectoris», що у свою чергу означає «стенокардія», який може стати «фальшивим другом» не тільки перекладача, у випадку якщо перекладач не пов'язаний з медичною галуззю та не перевіряє термін у словнику, але й також медичного працівника, якщо він також не перевірить термін, а натомість перекладе дослівно як «грудна жаба». Цей термін у вище зазначеному навчальному матеріалі не використовується з додатковими підписами німецькою мовою, але натомість

деякі німецькомовні фахові терміни зустрічаються з підписами латинською або німецькомовним транскрибуванням латинської, наприклад:

- die Blinddarmentzündung – die Appendizitis – запалення сліпої кишки;
- der Wurmfortsatz – die Appendix vermiformis – черевоподібний відросток;
- der Dickdarm – der Colon/Kolon – товстий кишківник;
- der Blinddarm – das Caecum/Zäkum – сліпа кишка;
- die Appetitlosigkeit – die Inappetenz – втрата апетиту;

- die Übelkeit – die Nausea – нудота;
- das Erbrechen – die Emesis – блювота;
- das weiße Blutkörperchen – der Leukozyt – лейкоцити, білі кров'яні тільця;

- die operative Entfernung der Appendix – die Appendektomie – апендектомія, хірургічне видалення апендиксу.

Підручник пояснює, які терміни можна застосовувати у стосунках лікаря до пацієнта, а які лікар може почути від пацієнтів, але не може застосувати до

них, а також теми, які вважаються табу у Німеччині, наприклад про процеси виділення. Також підручник знайомить з типовими фаховими запозиченими

суфіксами, що у німецьких термінах стають частиною композитного іменника, наприклад суфікс -itis часто перекладається німецькою як «-entzündung», що у

свою чергу у напрямку з німецької на українську буде перекладатися як «запалення».

Варто зазначити також, що є правило перекладу композитних іменників, а тобто переклад часто слід починати з кінця композиту, наприклад латинський

Gastritis у німецькомовному просторі існує у вигляді відповідника die

Magenentzündung, а українською «запалення шлунку», хоча й українською

термін «гастрит» є вживаним як серед фахових працівників, так й у буденній мові.

Хоч й підручник знайомить з німецькими термінами через латинські, а деякі з латинськомовних термінів ужиті в німецькомовному просторі, навчальний матеріал гоуге до того, що не завжди можна використати запозичені термін, натомість слід знати виключно німецькі терміни, а не спиратися тільки на латинські.

Підбір матеріалів для уможливлення розвитку екстралінгвістичної компетенції студента має здійснюватися згідно з вимогами чинних програм навчання. Існують підручники серії «Німецька мова за предметом», які спрямовані на вивчення науково-технічної галузі іноземною мовою. Їх мета

підручника – надати студентам суттєву допомогу у вивченні іноземної мови.

Такі навчальні матеріали стануть корисними не лише для студентів медичних (фармацевтичних) вузів прикладного профілю і спеціалістів, а й для всіх, хто зацікавлений у подальшому вдосконаленні наявних знань із термінології.

Досить великий вибір навчальних матеріалів є серед німецьких видавництв, наприклад Cornelsen, але існують також матеріали українських авторів, хоча їх й менше:

- Loslegen. Gesundheit und Pflege, Cornelsen.
- Basis Beruf. Betreuen und Pflegen_ Schulbuch mit Audiokomponente.
- Menschen mit Demenz begleiten und pflegen. Pflégiothek, Fachbuch Cornelsen.
- Beratung in der Pflege. Pflégiothek, Fachbuch Cornelsen.
- Praxisanleitung in der Pflegeausbildung. Pflégiothek, Fachbuch Cornelsen.
- Außerklinische Beatmungspflege. Pflégiothek, Fachbuch Cornelsen.
- Arztpraxis: Leistungsabrechnung Arbeitsbuch Cornelsen.
- Arztpraxis: Behandlungsassistentz Schulerbuch Cornelsen.
- D.O. Varetska, A.M. Semysiuk, M.I. Hutsol, Fachsprache Deutsch in der Zahnheilkunde / Німецька мова для стоматологів.
- DVV Leitfaden: Deutsch für Medizinerinnen und Mediziner.
- Tajana Tomak, Deutsch für Mediziner, 2017.
- Maria Gyorffy, Deutsch Für Mediziner.

- Duden, Wörterbuch medizinischer Fachbegriffe.
- Zahnmedizinische Fachangestellte – Behandlungsassistenten, Fachkunde Cornelsen.

- Deutsch für medizinische Berufe, A1-C1, Rosetta Stone.

- Deutsch in der Medizin (Griechisch, Spanisch, Polnisch, Rumänisch(B1-C1)), Hueber, 2017.

- Deutsch im Krankenhaus Neu Berufssprache für Ärzte und Pflegekräfte Lehr- und Arbeitsbuch; Intensivtrainer; A2-B2, Klett-Langenscheidt.

- Kommunikation im Krankenhaus B1/B2 1000 nützliche Redewendungen für Ärzte und Pflegekräfte, Klett-Langenscheidt.

- Notfallsanitäter. Lehrbuch Für Den Rettungsdienst. Fachbuch, Cornelsen

- Weiterwissen Gesundheit - Neubearbeitung, Schulbuch, Cornelsen.

- Hueber, Menschen im Beruf - Pflege A2.

- Hueber, Menschen im Beruf - Pflege B1.

- Hueber, Menschen im Beruf - Pflege B2-C1.

5. Висновки до Розділу I

Підсумовуючи викладене у розділі 1 дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. Переклад текстів медичної тематики з анатомічними термінами має лексично повністю відповідати оригіналу, тобто переклад не має його

створювати, лексично містити еквіваленти, відповідники. Якщо в оригіналі

анатомічна термінологічна одиниця подана із записом латинською мовою, то

латинський термін слід зберегти в перекладі разом із відповідником

українською мовою, якщо такий наявний. Використання комунікативного

методу перекладу не є доцільним, слід використовувати семантичний. Кожна

анатомічна термінологічна одиниця має перевірятися у словниках, особливо

якщо перекладач не набув вагомого досвіду.

2. Анатомічні терміни охоплюють не лише лексику, що описує будову тіла людини, а також тварин та рослин, що значно розширює діапазон пошуків

та опрацювань термінів. Таким чином, анатомічні терміни частіше зустрічаються у текстах медичної, ветеринарної та біологічної тематики.

Медична латина, в основі якої покладено латино-грецьку медичну терміносистему, є досить широкою і поділяється на три основні частини:

анатомічну, фармако-хімічну та клінічну. Вона вважається міжнародним медичним стандартом, але юридично не є такою. Анатомічна частина описує макроскопічні утворення, у той час як фармако-хімічна суворо встановлює правила виписування рецептів та сполучає у собі органічну та неорганічну

хімію (назви речовин), а клінічна налічує багатослівні терміни та терміни-

композиції. Під час створення словника анатомічних термінів, слід

дотримуватися суворих правил, що викладені у розділі.

3. Латинська мова безумовно має викладатися для спеціалістів медичних та перекладацьких галузей, оскільки є фундаментально важливою для

розуміння цих спеціальностей. На думку автора, латинську мову можна

вважати живою, оскільки це основна мова медичних спеціалістів. Хоч людство не використовує її у повсякденному житті, існують люди, які за потреби можуть нею спілкуватися. Як говорить відомий крилатий та актуальний вислів,

«мова живе доти, доки нею розмовляють», або «поки жива мова, жива нація».

4. Існує багато різних навчальних матеріалів, які дозволяють викладати студентам перекладацьких відділень спеціалізованої медицини одночасно з

основним курсом іноземної мови, а також є великі фахові видання, матеріали з

яких можна частково давати студентам на тренування науково-технічного

усного або письмового перекладу та тренувати послідовний переклад на слух з німецької українською за допомоги аудіо.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ З
НІМЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

НУБІП України

Перший розділ, присвячений засадам формування словника анатомічних термінів, заклав підтвердження гіпотези того, що знання латинської мови до сьогодні не втрачає своєї цінності: у німецькій фаховій мові поруч з власними анатомічними термінами існують латинські, значення яких відоме україномовним фахівцям. Однак, як раніше було зазначено, завдяки гнучкості живих німецької та української мов, перед перекладачами постає низка труднощів, які слід усунути задля отримання професійної роботи.

НУБІП України

1. Переклад анатомічної термінології розташування

До такого термінологічного словника належать анатомічні терміни на позначення положення та напрямку тіла. Їх можна розділити на чотири категорії: терміни положення щодо частин тіла, терміни положення щодо центру мас та поздовжньої осі тіла, терміни площини / розрізи, та терміни шляхів введення лікарських препаратів.

Терміни положення щодо частин тіла можна розділити за значенням власне на частини тіла:

Німецька	Українська
aboral (vom Mund weg)	Аборальний (протилежно роту)
kaudal (nach unten)	Каудальний (хвостовий, ближче до заднього кінця тіла)
kranial (kopfwärts, nach oben)	Краніальний (ближче до голови або до переднього кінця тіла)
ventral (bauchwärts)	Вентральний (черевний, передній)
dorsal (rückenwärts)	Дорсальний (спинний/задній)

Терміни позначення шляхів введення лікарських засобів між собою діляться в основному на:

A. parenteral (nicht oral) — парентерально (не через рот);

- epidural, peridural — епідурально, перидурально;
- intraarteriell (i. a.) — внутрішньоартеріально;

- intramuskulär (i. m.) — внутрішньом'язово (в/м);
- intraperitoneal (i. p.) — внутрішньоочеревинно (в/ч);
- intrapleural — внутрішньоплеврально;
- intravasal — інтраназально;

- intravaskulär — внутрішньоваскулярно, внутрішньосудинно;

- intravenös (i. v.) — внутрішньовенно (в/в);
- perkutan — інтрадермально (внутрішньошкірно);
- transdermal (durch die Haut) — трансдермально;

- pulmonal — пульмонально, легенево;
- subkutan (s. c.) — підшкірно.

B. enteral, peroral (p.o.), per os (durch den Mund) — ентерально, перорально

(через рот):

- Intragastral (in den Magen) інтрагастрально (шлунково);
- sublingual (s. l.) (unter die Zunge) сублінгвально (під язик).

C. lokal — місцево:

- aural (in den Gehörgang) — вушно (через слуховий прохід);
- endobronchial (e. b.) (in den Bronchus, Gabe über einen Endotrachealtubus) — ендобронхіально (у бронх, подається через ендотрахеальну трубку);
- epikutan (auf die Haut) — епікутанно (на шкірі);
- inhalativ (p. i.) (über die Lunge) — інгалятивно (через

легені);

- intraartikulär (i. art.) (in ein Gelenk) — внутрішньосуглобово (в суглоб);

• intraglütäal (in den großen Gesäßmuskel) — внутрішньосіднично (у великий сідничний м'яз);

• intrakardial (in das Herz) — внутрішньосерцево (в серце);

- intrakutan (i. c.) (in die (Leder-)Haut) — внутрішньошкірно (в шкіру(гіподерму));

• intratumbal (in den Wirbelkanal des Lendenbereichs) — внутрішньопопереково (в спинномозковий канал поперекового відділу);

- intralymphatisch (in einen Lymphknoten oder in ein

Lymphgefäß) — внутрішньолімфатично (в лімфатичний вузол або в лімфатичну судину);

- intramamär (durch den Zitzenkanal in die Milchdrüse) — інтрамаммарно (через соковий канал в молочну залозу);

• intranasal (in die Nase) — інтраназально (в ніс);

• intraneural (in einen Nerv) — інтраневрально (в нерв);

• intraokular (in das Auge) — внутрішньоочно (в око);

- intraorbital (in die Orbita) — інтраорбітально (в орбіту);

- intraossär (i. o.) (in einen Knochen) — внутрішньокістково (в кістку);

• intraperikardial (in das Perikard) — інтраперикардіально (в перикард);

- intrapulmonal (in die Lunge) — внутрішньолегенево (в легені);

• intrathekal (in den Liquorraum der Dura mater (Hirnhaut)) — інтратекально (в спинномозкову рідину твердої мозкової оболонки (мозкової оболонки));

- intratracheal (i. t.) (in die Luftröhre) — інтратрахеально (у трахею);

• intraurethral (in die Harnröhre) — інтрауретрально (в уретру);

НУБІП УКРАЇНИ

- intrauterin (in die Gebärmutter) — внутрішньоутробно (в матку);

НУБІП УКРАЇНИ

- intraventriculär (in die Hirnventrikel) — внутрішньошлуночково (у шлуночки головного мозку);

НУБІП УКРАЇНИ

- intravesikal (in die Harnblase) — внутрішньоміхурово (в сечовий міхур);

НУБІП УКРАЇНИ

- intravitreal (in den Glaskörper) — інтравітреально (у склоподібне тіло);

НУБІП УКРАЇНИ

- konjunktival (in die Blutgefäße der Bindehaut) — кон'юнктивально (у кровоносні судини кон'юнктиви);

НУБІП УКРАЇНИ

- kutan (auf die Haut) — шкірно (на шкіру);

НУБІП УКРАЇНИ

- nasal (in die Nasenhöhle) — назально (у порожнину носа);

НУБІП УКРАЇНИ

- perineural (in das Bindegewebe der Nerven) — периневрально (у сполучну тканину нервів);

НУБІП УКРАЇНИ

- retrobulbar (hinter den Augapfel) — ретробульбарно (за очне яблуко);

НУБІП УКРАЇНИ

- subkonjunktival (unter die Bindehaut) — субкон'юнктивально (під кон'юнктиву);

НУБІП УКРАЇНИ

- topisch (örtlich begrenzt über Gelenke, Haut, Schleimhäute) — топічно, зовнішньо (місцево обмежено суглобами, шкірною, слизовими оболонками);

НУБІП УКРАЇНИ

- vaginal (in die Vagina) — вагінально (у піхву);

НУБІП УКРАЇНИ

- ziliar / ziliär (in den Ziliarkörper des Auges) — циліарно (в циліарне тіло ока).

НУБІП УКРАЇНИ

Терміни доложення щодо центру мас та виросту тіла:

- abaxial (von der Achse) — абаксальний (далі від осі);

НУБІП УКРАЇНИ

- adaxial (zur Achse) — адаксальний (ближче до осі);

НУБІП УКРАЇНИ

- apikal (an der Spitze) — апікальний (при вершині);

НУБІП УКРАЇНИ

- basal (zur Basis gehörend) — базальний (при основі);

НУБІП УКРАЇНИ

- distal (vom Körperzentrum entfernt) — дистальний (далекий);

• lateral, peripher (von der Mitte weg, seitwärts) — латеральний (бічний);

• medial (zur Mitte, zur Medianebene hin) — медіальний (близький до серединного);

• proximal (näher zur Körpermitte; rumpfwärts) — проксимальний (ближній);

• ipsilateral (auf der gleiche Seite) — іпсілатеральний (однобічний);

• kontralateral (auf der gegenüberliegenden Seite) — контрлатеральний (на протилежному боці).

Основні площини і розрізи:

• der sagittale Schnitt / die Sagittalebene — сагітальний розріз;

• der koronare (coronare) Schnitt / die Frontalebene — фронтальний розріз;

• der axiale Schnitt / die Transversalebene — аксіальний/поперечний розріз

Візуальні словники та анатомічні атласи також вказують направлення тіла

та точніші напрямки стосовно органів, частин голови, кінцівок, порожнин:

• anterior — (von / nach) vorne — спереду (передній);

• posterior — (von / nach) hinten — ззаду (задній);

• superior — (von / nach) oben — зверху (верхній);

• inferior — (von / nach) unten — знизу (нижній);

• dexter — rechts — справа;

• sinister — links — зліва

• rostral — mundwärts, zum Mund hin — до рота;

• okzipital — zum Hinterkopf hin — до потилиці;

• temporal — an der Schläfe (Regio temporalis) — до скронь;

• ulnar — zur Elle (Ulna) hin — до ліктя;

• radial — zur Speiche (Radius) hin — до променевої кістки;

• palmar, volar — zur Handfläche (Palma manus) hin — до долоні;
 • tibial - zum Schienbein (Tibia) hin — до великогомілкової кістки;

• fibular - zum Wadenbein (Fibula) hin — до малогомілкової кістки;
 • plantar - zur Fußsohle (Planta pedis) hin — до підшви стоп;
 • profundus – tief liegend — глибокий;

• superficialis – oberflächlich liegend — поверхневий;
 • externus – außen gelegen — зовнішній;
 • internus – innen gelegen — внутрішній.

Підсумовуючи приклади, наведені вище, не важко помітити, що у більшості своєму німецькомовні створені префіксальним і суфіксальним

способами. Нижче вказані найпоширеніші латинськомовні префікси та суфікси, які зустрічаються у транслітерованих німецьких на українських термінах та їх власне значення.

Латинська	Німецька	Українська
bi-	zwei-, beid-	дво-
con- (co-, col-, com-, cor-)	mit-, zusammen	спів-
contra-	gegen	проти-
de-	ab-, weg-	роз-
dextro-	rechts	право-
dis- (di-, dif-, dir-)	auseinander, un-, zer-	роз-
extra-	außerhalb	зовнішньо-
in- (il-, im-, ir-)	in, an, auf, hinein	не-

inter-	zwischen, mitten	між
intra-	innerhalb	внутрішньо-
multi-	vielfach	багато-
non-	nicht, un-	не-
omni-	alles, jeder, ganz	усе-
post-	nach, hinter	після-
prae-	vor, vorzeitig	перед-
semi-	halb	напів-
sub- (suf-, sug-, sur-, su-, sus-)	unter	під-
trans- (tra-, tran-)	über, hinüber, jenseits	(на)скрізь-
-itis	-itis (akute (entzündliche) Erkrankung eines Organs)	-іт, -ит (запалення органа)
-osis, -ose	-osis, -ose (chronische Erkrankung)	-іт, -ит (хронічна хвороба)
-ia, -ie	-ia, -ie ((krankhafter) Zustand)	-ія (хворобливий стан)
-oma, -om	-oma, -om (Geschwulstbildung)	-ома (утворення пухлин)
-in	Wirkstoff	-ін, -ин (діюча речовина)

З огляду на усі вищеперераховані анатомічні терміни, слід зазначити, що німецькомовні терміни транскрибовані з латинської, а подібне можна також відтворити й українською мовою. Проте, постає питання, хто є цільовою

аудиторією, яка сприйматиме переклад, і чи доречно залишити транскрибований варіант, якщо такий було вжито в оригіналі. Фахівці медичної галузі, безумовно, зрозуміють терміни, транскрибовані з латинської, не зважаючи, чи це німецькомовні або україномовні текст й цільова аудиторія.

Проте, не кожен середньостатистичний громадянин, який вільно та безперешкодно володіє своєю мовою, буде у стані зрозуміти транслітерованій латинський термін, особливо розуміючи, що це стосується здоров'я.

На думку автора, населення, переважно старшого віку, ставляться до запозичених слів з певною пересторогою або повним нерозумінням та

несприйняттям, особливо якщо вжиті терміни відносяться до медичної тематики. Автор вважає, що така ситуація зумовлена історичним аспектом, а тобто життя за «залізною завісою» та іншими політичними рішеннями, які також впливали на розвиток мовленнєвих культур. Таким чином, якщо

перекладач розуміє, що його цільову аудиторію у більшості своєму складає середньостатистичне населення не близьке до медицини або інших науково-технічних галузей, власне переклад загального тексту має бути дотриманим суворих рамок науково-технічних текстів, а термінологія має бути перекладена точно, але при цьому містячи якомога більше українських відповідників,

наприклад за вжитого в оригіналі «intraammär» перекласти не «інтрамаммарно», а «в молочну залозу», або за «perkutan» перекласти не «перкутанно» або «інтрадермально», а «внутрішньошкірно».

2. Переклад назв частин тіла

Німецька фахова мова є мовою композитів, тобто термінів, утворених за допомогою двох і більше коренів різних слів. У німецькій мові існують деякі граматичні правила щодо композитів, наприклад рід всього композита

визначається за родом останнього його слова, а також переклад композитів краще розпочинати від кінця композиту. Нижче наведені приклади, коли рід останнього слова композита впливає на рід всього слова, а також коли переклад українською було розпочато з кінця композиту:

нім. «der Knochenbruch» або «die Femurfraktur» — лат. «femura fractura» — укр. «перелом кістки»;

- нім. «der Schädelbasisbruch» або «die Schädelbasisfraktur» — лат. «basis cranii fractura» — укр. «перелом основи черепа»;

- нім. «der Wirbelbruch» або «die Wirbelfraktur» — лат. «vertebra fractura» — укр. «перелом хребця»;

- нім. «der Rippenbruch» або «die Rippenfraktur» — лат. «costa fractura» — укр. «перелом ребра»;

- нім. «die Klavikulafraktur (die Clavikulafraktur)» або «der

Schlüsselbeinbruch» — лат. «clavicula fractura» — укр. «перелом ключиці»;

- нім. «der Oberkieferbruch» або «die Oberkieferfraktur» — лат. «Fractura maxillae», «Fractura ossis maxillae» — укр. «перелом

верхньої щелепи».

Однак, німецькомовний термін «der Leistenbruch» або «Unterleibsbruch» становитиме загрозу правильності перекладу, оскільки означає не «перелом», а «пахвинна грижа». Тут допомогатиме латинська термінологія терміном «Hernia

inguinalis», з якої німецька запозичила «die Leistenhernie», «der Inguinalbruch» та

«der Inguinalhernie». В усіх вищезазначених німецькомовних прикладах можна помітити терміни з використанням запозичених та незапозичених слів. Подібне явище спостерігатиметься при композитах з терміноелементом «das Bein» (у

значенні «der Knochen»), що у латинських термінах передаватиметься словом

«os», а в українських «кістка», або в композитах з терміноелементом «das

Gelenk» (лат. «articulatio», укр. «суглоб»), «der Knoten» (лат. «nodus», укр.

«вузол»), «der Muskel» (лат. «musculus», укр. «м'яз»), «die Klappe» (лат.

«valvula», укр. «клапан»), або зрозумілі українською «der Nerv», «die Arterie»,

«die Vene», та інші.

- das Stirnbein — лат. Os frontale — лобова кістка;

- das Scheitelbein — лат. Os parietale — укр. тім'яна кістка;

- das Nasenbein — лат. Os nasale — укр. носова кістка;

НУВБІП УКРАЇНИ

- das Tränenbein — лат. Os lacrimale — укр. слізна кістка;
- das Siebbein — лат. Os ethmoidale — укр. решітчаста кістка;
- das Keilbein — лат. Os sphenoidale — укр. клиноподібна кістка;

- das Hinterhauptsbein — лат. Os occipitale — укр. потилична кістка;

НУВБІП УКРАЇНИ

- das Schläfenbein — лат. Os temporale — укр. скронева кістка;
- das Jochbein — лат. Os zygomaticum — укр. вилична кістка;

- Die Speiseröhre, der Ösophagus — лат. Oesophagus — укр.

Стравохід;

НУВБІП УКРАЇНИ

- Die Brustwirbel — лат. Vertebrae thoracicae — укр. Хребці грудного відділу;
- Der Brustkorb, der Thorax — грудна клітина;

- Die obere Hohlvene — лат. Vena cava superior — верхня

НУВБІП УКРАЇНИ

- Die untere Hohlvene — лат. Vena cava inferior — нижня

- Der Grenzstrang (lateinisch Truncus sympathicus) - симпатичний

стовбур;

НУВБІП УКРАЇНИ

- Der Ductus thoracicus — грудна протока;
- Der Rachen, der Pharynx — глотка
- Der Kehlkopf, der Larynx — гортань

- Der Herzbeutel, das Perikard — перикард

НУВБІП УКРАЇНИ

- Die Luftröhre, Trachea — трахея

Проте також багато композитів складаються з терміноелемента «die Haut»

(лат. cutis, укр «шкіра»), які українською у складі термінів не завжди будуть

перекладатися дослівно, як це сталося у прикладах, наведених вище, наприклад:

НУВБІП УКРАЇНИ

НУБІП | Українни

- die Bindehaut, die Konjunktiva — лат. conjunctiva — укр. кон'юнктива;
- die Hornhaut, die Kornea — лат. cornea — укр. рогівка;

- die Aderhaut, die Chorioidea — лат. chorioidea — укр. хоріоїдея, власне судинна оболонка ока;

НУБІП | Українни

- die Lederhaut, die Sclera — лат. sclera — укр. склера;
- die Netzhaut, die Retina — лат. retina — укр. сітківка;
- die Schleimhaut, die Tunica mucosa, die Mukosa — лат. tunica mucosa — укр. слизова (оболонка), слизниця.

НУБІП | Українни

3. Переклад захворювань

Назви захворювань за своєю структурою українською мовою у більшості

своєму складаються з одного слова, часто композитні. Частинами є

словосполучення, що містять поєднання «хвороба» / «die Krankheit» +

прізвище, «синдром» / «die Syndrome» + прізвище, «розлад» / «die Störung» +

орган, «рак» / «der Krebs» або «запалення» / «die Entzündung» + орган у

родовому відмінку, «недостатність» / «die Insuffizienz» + прикметник,

прикметник + «гангрена» / Gangrän, прикметник + «емболія» / «die Embolie»,

«вивих» / «die Luxation» або «перелом» / «der Bruch» + іменник у родовому

відмінку, «порушення» + субстантивований процес, поєднання у назві хвороби

іменника та прикметника, наприклад:

- Die amyotrophe Lateralsklerose (ALS) - Бічний аміотрофічний склероз

НУБІП | Українни

- лат. sclerosis amyotrophica lateralis – поєднання у назві хвороби іменника та прикметників, що класифікують місцеположення та тип;
- der Schlaganfall, der Apoplex – інсульт – лат. Apoplexia cerebri –

українською складається з одного слова методом префіксації,

відповідники німецькою створений методом основоскладання та

транскрибуванням, у той час, як латинський демонструє конструкцію «іменник+прикметник»;

НУБІП | Українни

• die Patellaluxation (Luxatio patellae), або die Verrenkung - вивих колінної чашечки;
 • die Schlafstörung, die Agrypnie, die Insomnie und die Hyposomnie -

безсоння - українською складається з одного слова методом

префіксації, німецькою містить три запозичених терміноелементи та

один власний, що створений методом основоскладання, де перекладаються як «сон» та «порушення»;

• die Lepra, der Aussatz - лепра, проказа - де перший термін є

прикладом транскрибування та є односкладовим, а другий утворений

префіксальним способом;
 В інструкціях до застосування медичних препаратів німецькою часто подається латинська, міжнародна назва, що значно полегшує роботу

перекладача:

• die Blutfette (die Triglyzeride) - тригліцериди
 • die Gewebeschäden (die Nekrosen) - некрози
 • die Narbenbildungen (die Glomerulosklerose) - гломерусклероз
 • die Fußknöcheln - кістки стоп

• die Bindehautentzündung (der Konjunktivitis) - кон'юнктивіт

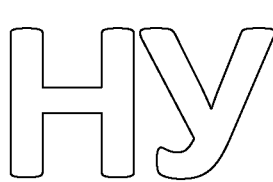
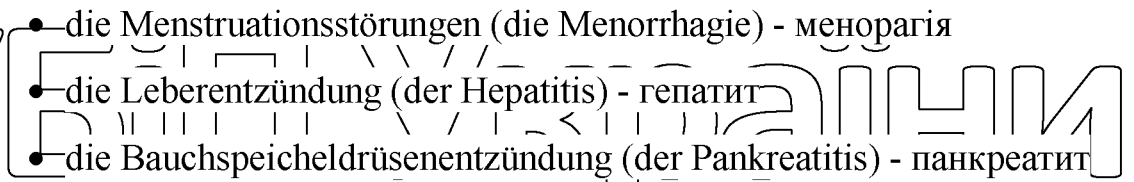
• der Herzklopfen (die Palpitationen) - пальпітація
 • die Muskelsteifigkeit (der Hypertonus) - гіпертонус
 • die Muskelschwäche (die Myasthenie) - міастенія

• der Muskelschmerzen (die Myalgie) - міалгія

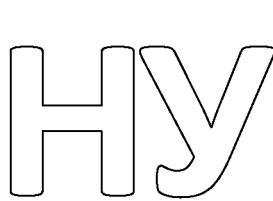
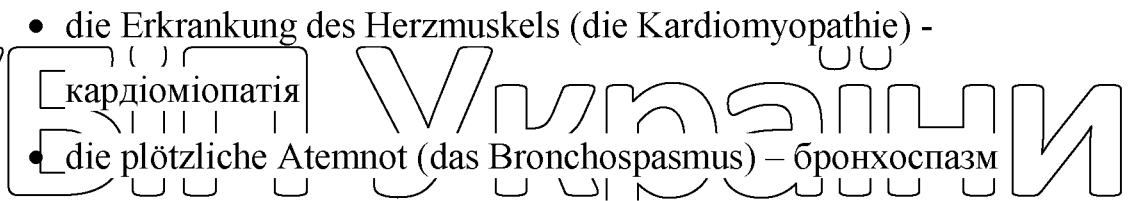
• die Regelblutung (die Dysmenorrhoe) - дисменорея
 • die geschwollene Lymphdrüsen (die Lymphadenopathie) - лімфаденопатія

• die Senkung des Blutzuckerspiegels (die Hypoglykämie) -

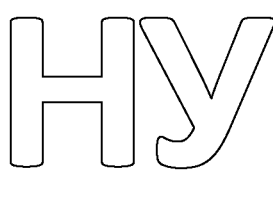
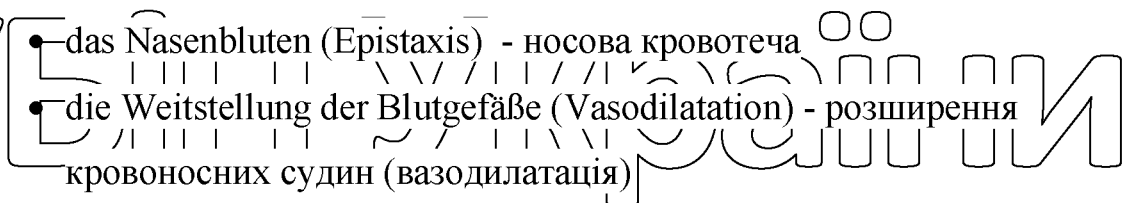
гіпоглікемія
 • der beschleunigte Herzschlag (die Tachykardie) - тахікардія
 • der Haarausfall auf dem Kopf (die Alopezie) - алопеція

НУБЕ

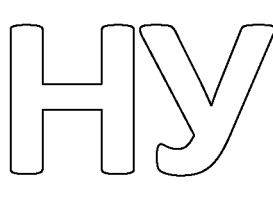
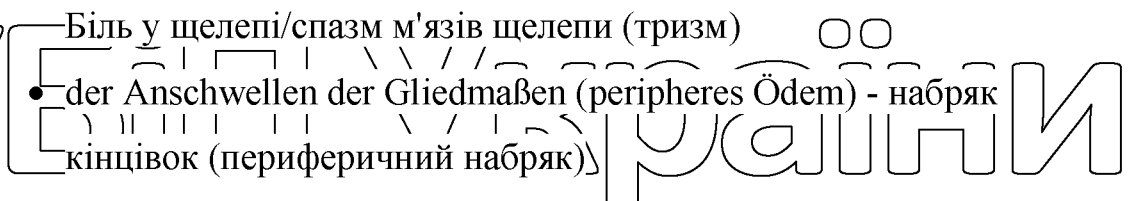
- die Menstruationsstörungen (die Menorrhagie) - менорагія
- die Leberentzündung (der Hepatitis) - гепатит
- die Bauchspeicheldrüsenentzündung (der Pankreatitis) - панкреатит
- der Zerfall der roten Blutzellen (die hämatolytische Anämie) - анемія

НУБЕ

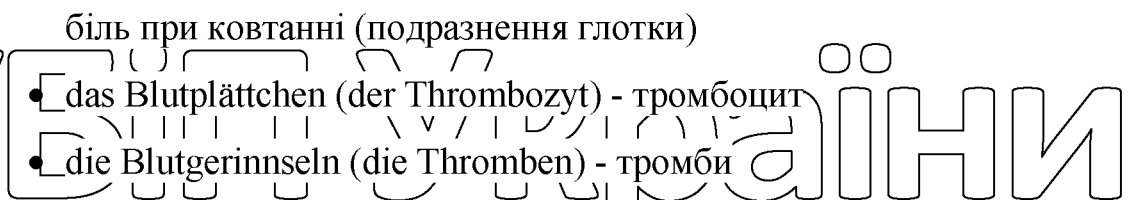
- die Erkrankung des Herzmuskels (die Kardiomyopathie) - кардіоміопатія
- die plötzliche Atemnot (das Bronchospasmus) - бронхоспазм
- das Magen- oder Dünndarmgeschwür (Ulcus duodeni) - Виразка шлунка або тонкої кишки (дванадцятипалої кишки)

НУБЕ

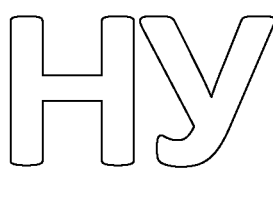
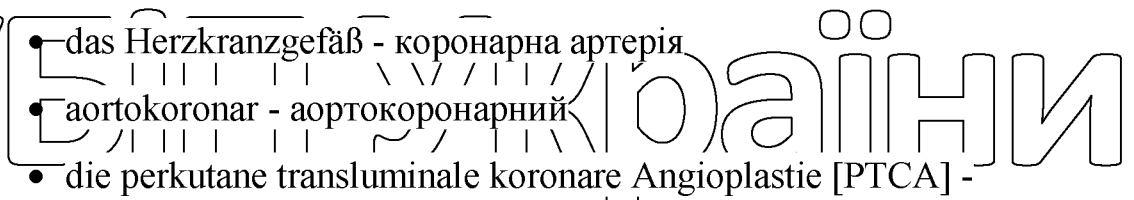
- das Nasenbluten (Epistaxis) - носова кровотеча
- die Weitstellung der Blutgefäße (Vasodilatation) - розширення кровоносних судин (вазодилатація)
- der Schmerzen im Kiefer/Krampf der Kiefermuskulatur (Trismus) -

НУБЕ

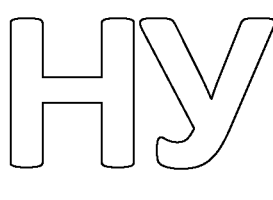
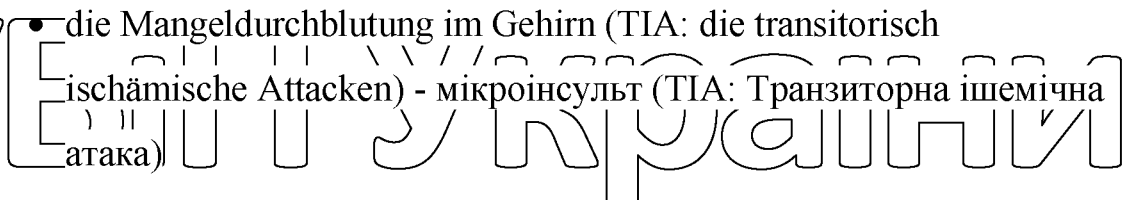
- Біль у щелепі/спазм м'язів щелепи (тризм)
- der Anschwellen der Gliedmaßen (peripheres Ödem) - набряк кінцівок (периферичний набряк)
- der Schmerzen beim Schlucken (pharyngolaryngeale Reizungen) -

НУБЕ

- Біль при ковтанні (подразнення глотки)
- das Blutplättchen (der Thrombozyt) - тромбоцит
- die Blutgerinnseln (die Thromben) - тромби
- die Entstehung von Blutgerinnseln (Thromben) (die Thrombozytenaggregationshemmung) - агрегація тромбоцитів

НУБЕ

- das Herzkranzgefäß - коронарна артерія
- aortokoronar - аортокоронарний
- die perkutane transluminale koronare Angioplastie [PTCA] - перкутанна транслюмінальна коронарна ангіопластика (ПТКА)

НУБЕ

- die Mangeldurchblutung im Gehirn (TIA: die transitorisch ischämische Attacken) - мікроінсульт (ТІА: Транзиторна ішемічна атака)

НУБІП України

- Der Hirninfarkt - інфаркт мозку
- Die Wandveränderung der Herzkranzgefäße - Зміни стінок коронарних судин

- Das Magen- und Darmgeschwür - шлунково-кишкова виразка

НУБІП України

- Die Magen-Darm-Blutung - шлунково-кишкова кровотеча
- Die erhöhte Blutungsneigung (hämorrhagische Diathese) - геморагічний діатез

- Die Herzmuskelschwäche (die Herzinsuffizienz) - серцева недостатність

НУБІП України

- Das Asthma bronchiale - бронхіальна астма
- Die Nasenschleimhautschwellung (der Nasenpolyp) - набряк слизової оболонки та поліп носа

- Die Atemwegserkrankung - інфекція дихальних шляхів

НУБІП України

- Der Krampfanfall des Gehirns [die Epilepsie] - епілепсія
- Das aortokoronare Venen-Bypass (ACVB) – шунтування коронарних судин серця

- Der Bauchschmerz - біль у шлунку

НУБІП України

- Die Blutverlust - крововтрата
- Das Herz-Kreislaufsystem - серцево-судинна система
- Die Leber- und Gallenerkrankung - захворювання печінки та жовчного міхура

- Die Erkrankungen der Nieren und der Harnwege - захворювання

НУБІП України

- Die Arterienverkalkung, die Atherosklerose - атеросклероз

Фітотомічні захворювання, як правило, зумовлені впливом

навколишнього середовища, наприклад, відбулося зараження рослин грибами, бактеріями, інфекціями або комахами. У такому випадку серед

НУБІП України

Латинськомовних назв та запозичених з них захворювань фігуруватиме назва відповідного збудника:

- Purpurfleckenkrankheit (*Alternaria porri*), Möhrenschränke (*Alternaria dauci*) – альтернаріози, що викликають хвороби плямистості листя та чорний рак моркви;

- Schorf (*Venturia inaequalis*) - Парша (*Venturia inaequalis*);
- Echter Mehltau (*Podosphaera leucotricha*), (Erysiphe heraclei) - борошниста роса (*Podosphaera leucotricha*);

- Der Feuerbrand (*Erwinia amylovora*) - бактеріальний опік, спричинений грибом *Erwinia amylovora*;

- Die Schwarzfleckenkrankheit (*Stemphylium vesicarium*) – захворювання чорних плям, спричинене грибом *Stemphylium vesicarium*,

- Die Monilia-Spitzendürre (*Monilinia laxa*), Fruchtmonilia (*Monilia fructigena*) - моніліальна гниль;
- Der Grauschimmel (*Botrytis cinerea*), (*Botryotinia fuckeliana*) – сіра гниль, спричинена грибами *Botrytis cinerea*, *Botryotinia fuckeliana*;

- Der Echte Mehltau (*Oidium*) (*Uncinula necator*) – Оїдіум, спричинений грибом *Uncinula necator*;

- Die Laubkrankheit (*Stemphylium botryosum*), (*Pleospora* spp.) – листові хвороби, спричинені грибами *Stemphylium botryosum*, *Pleospora* spp.;

- Die Zwiebelfaule (*Sclerotinia squamosa*) - Цибулева гниль, спричинена грибом *Sclerotinia squamosa*;

- Das Rutensterben (*Didymella applanata*) – відмирання стебла, спричинене грибом *Sclerotinia squamosa*;

- Die Schwarzfäule (*Guignardia bidwellii*) - Чорна гниль, спричинена *Guignardia bidwellii*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Die Weißstängeligkeit (*Sclerotinia sclerotiorum*) - Хвороба білого стебла, спричинена *Sclerotinia sclerotiorum*;

- Der Spargelrost (*Puccinia asparagi*) – спаржева іржа, спричинена грибом *Puccinia asparagi*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Die Erdbeeranthraknose (*Colletotrichum fragariae*) – анкантроз полуниці, спричинений *Colletotrichum fragariae*;

- Der Bohnenrost (*Uromyces appendiculatus*) – іржа квасолі, спричинена *Uromyces appendiculatus*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Die Colletotrichum-Beerenkrankheit (*Colletotrichum acutatum*) – захворювання ягід, спричинене грибом *Colletotrichum acutatum*;

- Der Säulchenrost der Schwarzen Johannisbeere (*Cronartium ribicola*) – іржа стовпчиковеї чорної смородини, спричиненої *Cronartium ribicola*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Die Rhynchosporium-Blattfleckenkrankheit (*Rhynchosporium secalis*) - ринхоспоріоз, спричинений *Rhynchosporium secalis*;

- der Braunrost (*Puccinia recondita*) - бура плямистість листя, спричинена *Puccinia recondita*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Die Septoria-Blattdürre – септоріози;

- Der Echte Mehltau (*Erysiphe graminis*) – борошниста роса, спричинена *Erysiphe graminis*;

- Die DTR-Blattdürre (*Drechslera tritici-repentis*) піренофороз, спричинений *Drechslera tritici-repentis*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Der Zwergrost (*Puccinia hordei*) - карликова іржа, спричинена *Puccinia hordei*;

- Der Haferkronenrost (*Puccinia coronata*) – іржа коренчаста вівса, спричинена *Puccinia coronata*;

НУБІП УКРАЇНИ

- Der Gelbrost (*Puccinia striiformis*) Жовта іржа злаків, спричинена *Puccinia striiformis*.

- Die Lagerkrankheit – захворювання зберігання;

НУБІП УКРАЇНИ

- Die Blattfallkrankheit (*Drepanopeziza ribis*) – хвороба опадіння листя, спричинена *Drepanopeziza ribis*;
- Der Amerikanische Stachelbeermehltau (*Sphaerotheca mors-uva*) – американська борошниста роса агрусу, спричинена *Sphaerotheca*

mors-uva;

НУБІП УКРАЇНИ

- Der Rost (*Puccinia allii*) – іржа, спричинена грибами *Puccinia allii*.

Аналізуючи композитні назви захворювань, можна підсумувати, що у їх складі часто виступає назва органу або тканини разом з характеристикою

захворювання, тобто: запалення легенів - Lungenentzündung. Назви

НУБІП УКРАЇНИ

захворювань, що мають одну основу, часто мають іноземне походження що полегшує перекладаневі переклад. Проте, слід не забувати, що такі назви можуть стати фальшивим другом перекладача. Іноді захворювання не завжди

вдається знайти у словниках, таким чином у нагоді стає екстралінгвальна

НУБІП УКРАЇНИ

компетентія, завдяки якій перекладач може перечитати значення шуканого слова і здогадатися, про що йде мова, а після того знайти шуканий термін цільовою мови за значенням.

Фітотомічні захворювання у більшості своєму, містять назву збудника,

НУБІП УКРАЇНИ

що може полегшити переклад фахівцю. Проте не кожен збудник актуальний для територій, де буде використовуватися перекладений препарат, особливо враховуючи той факт, що у світі існує від ста тисяч назв грибів, а також

неймовірно велика кількість назв бактерій, ендопаразитів та ектопаразитів.

Тому, для того, щоб не спотворити переклад, обов'язково треба залишити

НУБІП УКРАЇНИ

латинську назву збудника, якщо така є в оригіналі

НУБІП УКРАЇНИ

4. Висновки до Розділу II

Підсумовуючи викладене у розділі 2 дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. Переклад анатомічної термінології розташування та положення тіла, а також положення щодо центру мас та віросту тіла може і буде транслітерований з німецької українською, а відповідно і з латинської. У випадку, якщо цільова аудиторія не розуміє такі анатомічні терміни латинськими назвами, то допускається відтворення цієї термінології власне німецькими, та, відповідно, власне українськими еквівалентними. Адже головна задача перекладу — це зрозуміло та чітко донести текст до аудиторії, не спотворюючи ни його змісту, а розкриваючи навпаки для цільової аудиторії щось нове.

В інструкціях до застосування медичних препаратів часто можна зустріти деякі розповсюджені назви введення препаратів у вигляді скорочень. Іноді здається так, що на етикетці написано скорочення, а в інструкції повністю. Допускається заміна скорочення перекладом повного терміну, але не навпаки, тобто якщо є повне термін, а його замінюють скороченням.

Використання в українськомовному тексті латинських термінів, що позначають напрямлення тіла або точніші напрямки стосовно органів, кінцівок, порожнин тощо неприпустимі, так як і у не вузькоспеціалізованих текстах німецькою мовою, оскільки ці назви не були запозичені українською або німецькою з латинської мови.

Значущою допомогою для відтворення перекладу стане володіння суфіксами та префіксами, що були запозичені багатьма мовами світу з латинської та грецької мов.

2. Для того, щоб перекладачу правильно виконати переклад назв частин тіла, він має розумітися у анатомії не лише німецькою, але й латинською, оскільки, як вище було зазначено, у німецькій мові розповсюджені префікси та

суфікси з латинської мови, які також достатньо вживані на рівні з власне німецькими. Перекладач, що взяв на себе відповідальність здійснити переклад медичної тематики, має добре розуміти цю науково-технічну галузь та орієнтуватися в ній, для того щоби бути в стані здійснити правильний,

еквівалентний, чіткий та безпомилковий переклад, особливо якщо це усний вид

перекладу, до якого фахівець має прискіпливо підготуватися, аби не виникло жодних конфліктів та непорозумінь, які за собою можуть потягти навіть летальні випадки.

3. При перекладі захворювань, фахівцеві з перекладу краще

консультуватися з відповідним фахівцем медичної сфери. Також якщо мова йде про оригінал, що був написаний нерозбірливо від руки, перекладачеві не завадить знати фахівців цієї науково-технічної сфери у мові перекладу та у вихідній мові.

Оскільки, як вище було вказано, фахівець з перекладу для відтворення текстів медичної тематики з анатомічними термінами українською мовою з німецької, повинен володіти відповідною термінологією цієї галузі, найкращим

буде для такого фахівця буде мати досвід перекладу медичної тематики

затренований раніше під час навчання у своєму вищому навчальному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НУБІП України

Друковані видання

1. Амеліна С.М., Шинкарук В.Д. Роль латинської мови у підготовці майбутніх фізіологів – НУБІП України, Київ, 2018.
2. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу. – РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, Кіровоград, 2013. – 200 с.
3. Бобрик І.І., Ковешніков В.Г. Міжнародна анатомічна номенклатура – Київ: Здоров'я, 2001, 328 с.
4. Вільчинська Т. В. Актуальні проблеми філології та перекладознавства – ХНУ, Хмельницький, 2012.
5. Гудманян А.Г, Сітко А.В., Навчальний посібник вступ до перекладознавства, 2017.
6. Дев'ятко Ю. С., Типологія стоматологічної термінології в українській і англійській мовах та її лексикографічне відтворення, – НПУ імені М.П. Драгоманова, Київ, 2021.
7. Кияк Т. Р., Перекладознавство (німецько-український напрям) – Київ, 2008. – 543 с.
8. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. – Вінниця, 2011, – 358 с.
9. Крамар В. В., Вступ до перекладознавства. Прикладні аспекти: методичні вказівки до розвитку навичок перекладознавчого аналізу студентів спеціальності “Переклад” – ХНУ, 2018.
10. Макаренко Ю. Г., Ткаченко І. В., До проблеми перекладу медичних термінів в науковому англомовному медичному тексті, 2014.
11. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу. – Київ: КНУ, 2006 – 195 с.
12. Назаркевич Х., Вступ до перекладознавства. Grundkurs der Translatologie, 2010.
13. Олеськова І. - Особливості перекладу фахових термінів і понять медсестринської освіти Німеччини, 2019.

14. Сайко М. А. Відтворювання і стандартизація медичної термінології в німецько-українських лексикографічних джерелах. – Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2021.

15. Сайко М. А., Перекладацькі помилки в українській медичній терміносистемі – Луцьк, 2020.

16. Сайко М. А., Проблеми перекладу медичної термінології українською мовою – 2019.

17. Сайко М. А., У боротьбі за кожен термін: на шляху до створення німецько-українського медичного словника, 2018.

18. Симоненко, Л. О. Біологічна термінологія: формування та функціонування. Умань, РВЦ «Софія», 2006.

19. Симоненко, Л. О. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку. - Київ, КНЕУ, 2001.

20. Симоненко, Л. О. Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства. - Київ, КНЕУ, 2009.

21. Турчин В.В. Німецький словник синонімів і варіантів медичної термінологічної системи. Івано-Франківськ, 2015. 467 с.

22. Хортюк Д.О., Особливості перекладу медичних текстів з німецької мови на українську, 2019.

23. Черних В.І. Енциклопедичний тлумачний словник фармацевтичних термінів: українсько-латинсько-російсько-англійський. Вінниця: Нова книга, 2014. 824 с.

24. Черноватий Л. М., Зміст поняття "фахова компетентність перекладача" як складової методики навчання, 2014.

25. Шарбенко Т.В., Лещенко Т.О., Унормованість термінів з ортопедичної стоматології, 2012.

26. Шелітько С. В., Тарапатов М. М. Особливості перекладу сучасної медичної термінології - 2019.

27. Якимчук Р. Особливості перекладу медичної лексики українською мовою, 2019.

28. Tillmann, Bernhard, Atlas der Anatomie des Menschen, 2005.

29. Sander, Antje, Schwarz, Stefan, Anatomie fast, 2003.

30. Locher, Wolfgang, Medizinische Terminologie.

31. Tarasenko, R.O., Amelina, S.M. Improving the content of training future translators in the aspect of studying modern CAT tools, 2020.

32. Lippert-Burmester, Medizinische Fachsprache - leicht gemacht: Lehr- und Arbeitsbuch, 2014.

33. Skript zum Kurs für das Praktikum der Medizinischen Terminologie, Berlin, 2008.

34. Scheinost, Lukas-Maurice, Medizinische Terminologie, 2018.

35. Valeska Hagner - Menschen im Beruf. Pflege (A2) - Hueber Verlag, 2016.

36. Valeska Hagner - Menschen im Beruf. Pflege (B1) - Hueber Verlag, 2016.

37. Thomas Dorotee - Menschen im Beruf. Medizin (B2/C1) - Hueber Verlag, 2016.

Електронні ресурси

38. Аспірин®, Байер, 2016 – Інструкція для медичного застосування лікарського засобу – Режим доступу –

https://www.bayer.com/sites/default/files/2_1_Aspirin_tablets.pdf

39. Aspirin® protect 100 mg, Bayer AG, 2021 – Gebrauchsinformation:

Information für Anwender – Режим доступу – <https://www.patienteninfo-service.de/a-z-liste/a/aspirinR-protect-100-mg/>

40. Betaferon® 250 Mikrogramm/ml, Pulver und Lösungsmittel zur Herstellung einer Injektionslösung, Bayer AG, 2021 – Gebrauchsinformation. Information

für Anwender – Режим доступу – [https://www.patienteninfo-service.de/a-z-](https://www.patienteninfo-service.de/a-z-liste/b/betaferon-250-mikrogrammm-l-pulver-und-loesungsmittel-zur-herstellung-einer-injektionsloesung)

[liste/b/betaferon-250-mikrogrammm-l-pulver-und-loesungsmittel-zur-herstellung-einer-injektionsloesung](https://www.patienteninfo-service.de/a-z-liste/b/betaferon-250-mikrogrammm-l-pulver-und-loesungsmittel-zur-herstellung-einer-injektionsloesung)

41. Бетаферон® порошок підфілізований для приготування розчину для ін'єкцій, Байер, 2022 – інструкція для медичного застосування лікарського засобу – Режим доступу

– <https://compendium.com.ua/dec/266124/>

42. Ventavis® 10 Mikrogramm/ml / 20 Mikrogramm/ml Lösung für einen Vernebler, Bayer AG, 2020 – Gebrauchsinformation: Fachinformation – Режим доступу – [//www.fachinfo.de/pdf/005520](http://www.fachinfo.de/pdf/005520)

43. Вентавіс®, розчин для інгаляцій 10 мкг/мл, Байер, 2022 – Інструкція для медичного застосування лікарського засобу – Режим доступу –

<https://compendium.com.ua/dec/274493/>

44. Luna® Care, Fungizid, Bayer AG, 2022, Gebrauchsanleitung – Режим доступу –

<https://agrار.bayer.at/Produkte/Pflanzenschutzmittel/Luna%20Care?r=M2QxYTZhMjctNTgxMC00OTYzLTg3YmItMTg4YjlhMjMwNTAw>

45. Luna® Experience, Fungizid, Bayer AG, 2022, Gebrauchsanleitung – Режим доступу –

<https://agrار.bayer.at/Produkte/Pflanzenschutzmittel/Luna%20Experience%20SC?r=M2QxYTZhMjctNTgxMC00OTYzLTg3YmItMTg4YjlhMjMwNTAw>

46. Luna® Max, Fungizid, Bayer AG, 2022, Gebrauchsanleitung – Режим доступу –

<https://agrار.bayer.at/Produkte/Pflanzenschutzmittel/Luna%20Max?r=M2QxYTZhMjctNTgxMC00OTYzLTg3YmItMTg4YjlhMjMwNTAw>

47. Luna® Sensation, Fungizid, Bayer AG, 2022, Gebrauchsanleitung – Режим доступу –

<https://agrار.bayer.at/Produkte/Pflanzenschutzmittel/Luna%20Sensation?r=M2QxYTZhMjctNTgxMC00OTYzLTg3YmItMTg4YjlhMjMwNTAw>

48. Luna® Veggie, Fungizid, Bayer AG, 2022, Gebrauchsanleitung – Режим доступу –

<https://agrار.bayer.at/Produkte/Pflanzenschutzmittel/Luna%20Veggie?r=M2QxYTZhMjctNTgxMC00OTYzLTg3YmItMTg4YjlhMjMwNTAw>

49. Луна® Експірієнс 400 SC, КС, Байер, 2022 – Інструкція для застосування

– Режим доступу –

<https://www.cropscience.bayer.ua/Products/Fungicides/LunaExperience>

50. Луна® Кер 71,6% WG, в.г., Байер, 2022 – Інструкція для застосування –

Режим доступу –

<https://www.cropscience.bayer.ua/Products/Fungicides/LunaCare>

51. Луна® Сенсейшн 500 SC, КС, Байер, 2022 – Інструкція для застосування

– Режим доступу –

<https://www.cropscience.bayer.ua/Products/Fungicides/LunaSensation>

52. Ascra® Xpro, Fungizid, Bayer AG, 2022, Gebrauchsanleitung – Режим

доступу

– [https://agrar.bayer.de/Pflanzenschutz/Pflanzenschutzmittel/Ascra%20Xpro?f](https://agrar.bayer.de/Pflanzenschutz/Pflanzenschutzmittel/Ascra%20Xpro?f=Mw==)

=Mw==

53. Аскра® Хпро, Байер, 2022 – Інструкція для застосування – Режим доступу

– <https://www.cropscience.bayer.ua/Products/Fungicides/AscraXPro>

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України